Asiantuntijalausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle paikallisen sopimisen edistämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 85/2024 vp)

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt työtuomioistuimelta lausuntoa edellä mainitusta hallituksen esityksestä.

Työtuomioistuin lausuu hallituksen esityksestä ainoastaan siltä osin kuin siinä on esitetty paikallisten sopimusten soveltamisesta ja tulkinnasta syntyvien riitojen oikeuspaikasta.

Esityksessä ehdotetaan ensinnäkin, että työlainsäädännön semidispositiivisista säännöksistä olisi mahdollista poiketa paitsi valtakunnallisten työnantaja- ja työntekijäyhdistysten välisellä työehtosopimuksella (kuten aiemminkin), myös työnantajakohtaisin työehtosopimuksin siten, että työntekijäpuolta edustavana sopijapuolena voisi olla myös valtakunnallisen työntekijäyhdistyksen jäsenyhdistys (esimerkiksi yhdistysmuotoinen ammattiosasto). Työtuomioistuin toteaa, että tällaiseen työehtosopimukseen perustuvat riidat kuuluvat suoraan lain nojalla työtuomioistuimen toimivaltaan siltä osin kuin kyse on oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetun lain (TTL) 1 §:ssä tarkoitetusta asiasta. Näin siis riippumatta siitä, onko kyse järjestäytyneestä vai järjestäytymättömästä kentästä. Kyse olisi kuitenkin työtuomioistuimessa uudenlaisesta asiaryhmästä.

Esityksessä ehdotetaan toiseksi, että jatkossa myös järjestäytymättömillä työpaikoilla saisi soveltaa yleissitovan työehtosopimuksen paikalliseen sopimiseen kelpuuttavia määräyksiä. Sopimus tehtäisiin lähtökohtaisesti työehtosopimuksen edellyttämien sopijapuolten välillä. Jos työehtosopimuksessa edellytetään sopijapuoleksi luottamusmiestä ja henkilöstö on tällaisen valinnut, sopimus tehtäisiin luottamusmiehen kanssa. Työntekijöillä, jotka eivät olisi työehtosopimukseen sidotun työntekijäyhdistyksen jäseniä, olisi kuitenkin oikeus enemmistöpäätöksin valita luottamusmiehen rinnalle luottamusvaltuutettu edustamaan heitä paikallista sopimusta koskevissa kysymyksissä. Jos luottamusmiestä ei työpaikalla ole eikä työehtosopimuksessa ole sovittu, kuinka sopimus tehdään luottamusmiehen

puuttuessa, voitaisiin soveltaa laissa säädettyä vaihtoehtoista tapaa: sopimus voitaisiin solmia luottamusvaltuutetun kanssa. Edellä mainittu sääntely koskisi sekä järjestäytynyttä että järjestäytymätöntä kenttää (ehdotetut uudet TEhtoL 5 a § ja TSL 2:7 a). Jos sopimus tehtäisiin laissa säädetyssä menettelyssä, siihen ei liittyisi työehtosopimuksen oikeusvaikutuksia. Riidat toisin sanoen käsiteltäisiin yleisessä tuomioistuimessa, myös järjestäytyneessä kentässä. Jos sopimus sen sijaan tehtäisiin järjestäytyneessä kentässä työehtosopimuksessa sovitussa menettelyssä eikä työehtosopimuksessa ole sovittu, että paikallinen sopimus ei saa työehtosopimusvaikutusta, riidat käsiteltäisiin työtuomioistuimessa TTL 1 §:ssä tarkoitetuissa asioissa. Järjestäytymättömässä kentässä riidat käsiteltäisiin aina yleisessä tuomioistuimessa. Esityksessä todetaan (s. 60), että yleinen tuomioistuin voi pyytää työtuomioistuimelta lausunnon, jos työehtosopimukseen liittyy tulkinnanvaraisuutta.

Työtuomioistuin kiinnittää huomiota siihen, että hallitusohjelman mukaan työtuomioistuimen tehtäviä oli tarkoitus laajentaa niin, että se käsittelisi erillisessä kokoonpanossa yleissitovassa kentässä tehtyjen työehtosopimusten paikallisen sopimisen tulkintaa koskevat erimielisyydet. Edellä selostetuin tavoin hallituksen esityksessä esitetään hallitusohjelmakirjauksesta poiketen, että oikeussuojamenettelyihin ei tule muutoksia vaan yleissitovassa (järjestäytymättömässä) kentässä tehtyjen paikallisten sopimusten tulkintaa koskevat erimielisyydet jäävät käsiteltäviksi yleisessä tuomioistuimessa. Tämän lisäksi myös normaalisitovassa (järjestäytyneessä) kentässä solmitut paikalliset sopimukset on edellä selostetusti tarkoitus käsitellä yleisessä tuomioistuimessa, jos sopimus on solmittu työehtosopimuslain 5 a §:n mukaisessa menettelyssä.

Työtuomioistuin toteaa, että tuomioistuinten toimivallan jakautumista koskevat säännökset työelämän riitatilanteissa ovat olleet jo vuosikymmeniä tulkinnanvaraiset, mikä on ollut omiaan johtamaan oikeudenmenetyksiin ja turhiin kuluihin. Tuomioistuinten toimivallanjaon sääntely on nyt ehdotettujen ja myös muiden jo voimaan tulleiden lainsäädäntömuutosten (HE 12/2024 vp) kautta muodostumassa entistä vaikeaselkoisemmaksi ja monimutkaisemmaksi. Tällä on merkitystä ennen muuta perustuslain 21 §:n oikeusturvaa koskevan

säännöksen kannalta. Ehdotettu oikeuspaikkaa koskeva malli lisää entisestään toimivallanjakoon liittyvää epävarmuutta ja sekavuutta, pidentää oikeudenkäyntien kestoa oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetun lain 39 §:n mukaisen lausuntomenettelyn tarpeen kasvaessa sekä lisää resurssipulasta kärsivien yleisten tuomioistuinten työtaakkaa tuomalla niiden käsiteltäväksi asioita, joiden käsittelyyn työtuomioistuin olisi erikoistunut. Tuomioistuinten resurssien käytön tai oikeudenkäyntien joutuisan etenemisen kannalta voidaan myös kysyä, onko tarkoituksenmukaista säätää asia käsiteltäväksi yleisessä tuomioistuimessa, jos asian ratkaisemisen kannalta olennaiset seikat on joka tapauksessa selvitettävä lausuntopyynnöllä työtuomioistuimelta.

Myös toimivaltaa koskevien erimielisyyksien voidaan arvioida lisääntyvän. Toimivaltariidat työllistävät jo nyt niin yleisiä tuomioistuimia, hallintotuomioistuimia kuin työtuomioistuinta, ja aiheuttavat epävarmuutta asianosaisissa. Tuomioistuinten resurssien käytön ja yksittäisten työntekijöiden tai työnantajien oikeusturvan kannalta ei ole kestävää, jos suuri osa tuomioistuinprosessista kuluu oikeaa oikeuspaikkaa koskevan asian käsittelyyn.

Esityksen mukaan uudistusten vaikutukset yleisiin tuomioistuimiin olisivat kohtuullisia, eikä esityksellä ole arvioitu olevan merkittävää vaikutusta työtuomioistuimeen tai sen toimintaan (s. 74). Tämän osalta työtuomioistuin toteaa, että jos paikallisia sopimuksia aletaan solmia siinä määrin kuin esityksellä tavoitellaan, myös sopimuksiin perustuvia riitoja on odotettavissa.

Työtuomioistuimen puolesta laati

Outi Anttila
Työtuomioistuinneuvos